

De

NUMMER 17 /// JAARGANG 86 /// 20 MEI 2011

Reformatie

INSPIREREND KERK ZIJN

Heilig

**Mijn kind
is homo**

*Een school
voor je leven*

Seksualiteit

COLOFON

De Reformatie verschijnt om de andere week en is een uitgave van Stichting De Reformatie.

Bestuur drs. Bernard Bos (voorzitter),
Herman Rozemuller (penningmeester)

Kernredactie Prof. dr. Ad de Bruijne
(hoofdredacteur), drs. Heleen Sytsma - van Loo
(eindredacteur), drs. Bas Luiten, drs. Janneke Burger -
Niemeijer, dr. Hans Schaeffer

Brede redactie Kernredactie plus prof. dr. Erik
de Boer, prof. dr. Sander Griffioen, prof. dr. Gert
Kwakkel, Jan Westert

Beeldredactie drs. Frouckje van der Wal

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
e-mail: redactie@dereformatie.nl.
Eventueel per post naar Redactie De Reformatie,
Fontanalaan 3, 5624 KN Eindhoven. Alles wat
met (abonnementen)administratie te maken
heeft naar info@dereformatie.nl of per post naar
De Reformatie, Postbus 89, 7730 AB Ommen.

Opmaak IDD concept.communicatie.creatie |
www.idd.nu

Druk Kon. BDU Grafisch bedrijf

Administratie

De Reformatie, postbus 89, 7730 AB Ommen
info@dereformatie.nl /// tel. 0529 - 43 88 96

Advertenties

Nico Postuma, tel. 0341 - 84 21 47,
tel. 06 - 139 959 05 /// adverteren@dereformatie.nl
Contracttarief op aanvraag

Abonnementen

€ 49,95 per jaar /// studenten € 19,50 ///
buitenland € 130,-

- abonnementsjaar loopt van 1 januari t/m
31 december
- opzegging van het abonnement dient 1 maand
voor aanvang van het nieuwe abonnementsjaar
schriftelijk of per e-mail te geschieden
(voor 1 december)

De Reformatie is op Daisy cd-rom verkrijgbaar
bij de Chr. Blindenbibliotheek voor blinden en
slechtzienden. Tel. 0341 - 56 54 99

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het
niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

Foto cover: Frouckje van der Wal

www.dereformatie.nl

HOMO IN OEGANDA

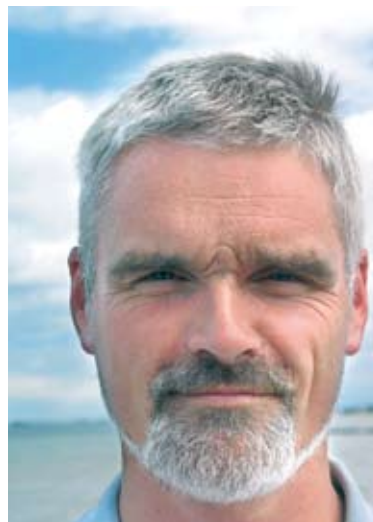
TEKST: AD DE BRUIJNE, HOOFDREDACTEUR ///

Onder druk van buitenlandse mensen-
rechtenactivisten is vorige week op het
laatste moment een stemming over
een omstreden anti-homowet in het
Oegandese parlement van de agenda
geschrapt. In het zeer homofobe Oe-
ganda, tegenwoordig een min of meer
christelijke natie, kan homoseksualiteit
bestraft worden met levenslang; onder
de nieuwe wetgeving zou voor homo-
seksuele uitingen in het openbaar zelfs
de doodstraf kunnen worden opgelegd.
Mogelijk wordt het wetsvoorstel later
alsnog in stemming gebracht. In Neder-
land protesteren partijen als Groen-
Links en D'66.

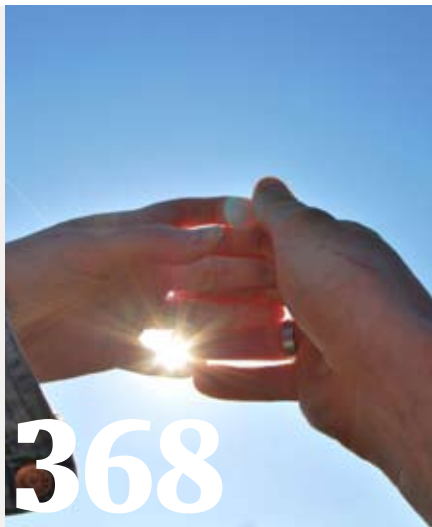
Ik denk dat ook vaderlandse gerefor-
meerden gruwen van deze vorm van
wetgeving. Om twee redenen. Wij
vinden meestal niet dat je Gods wil in
het publieke domein zo nadrukkelijk
aan niet-christenen mag opleggen. Om
Gods wil te begrijpen en te kunnen
doen, moet je Hem meestal eerst ken-
nen. Zolang dat niet het geval is, passen
geen wetten die radicaal christelijk ge-
drag afdwingen. Bovendien proeven wij
onbegrip over homoseksualiteit, alsof

het gaat om losse immorele handelin-
gen die je ook zou kunnen laten. Dat
kom je in meer niet-westerse landen
tegen. Toen ik les gaf in de Oekraïne
meende één van de aanwezige gerefor-
meerde voorgangers dat we beter alle
homo's naar Siberië konden sturen. Als
gereformeerden uit Nederland zijn we
tegenwoordig te zeer doordrongen van
de problematiek om zulke simplismen
te omarmen. We beseffen beter dat veel
homo's gewoon 'zo zijn'.

Toch is het nog niet zo lang geleden
dat ook onder ons andere denklijnen
bestonden. Sinds het begin van de
jaren '80 stond in de toelichting op
het beginselprogramma van het GPV,
geschreven door partijleider dr. A.J. Ver-
brugh, dat homo's op straat niet hand
in hand mogen lopen of mogen zoenen.
Hij vond dat dit in de Nederlandse wet
moest staan. Ik herinner mij niet dat er
destijds veel gereformeerden tegen dit
gedachtegoed protesteerden. In korte
tijd is er veel veranderd. Ook ten goede!
Dat geeft ons wel een roeping tegenover
medechristenen in Oeganda en elders
in de wereld. Bescheiden zullen we
vanuit onze eigen geschiedenis moeten
durven waarschuwen: broers en zussen,
herhaal toch niet de missers die wij
eerder al maakten.

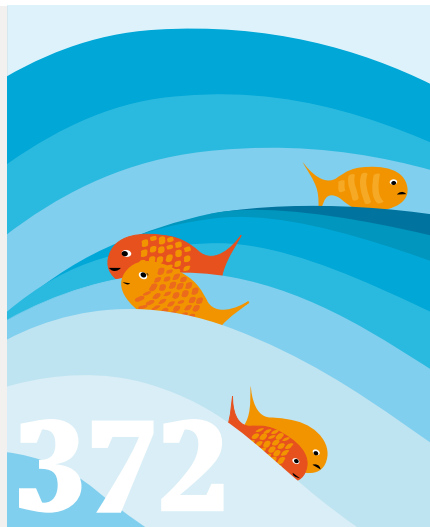
IN DIT NUMMER

368

DE KLOOF OVERBRUGD

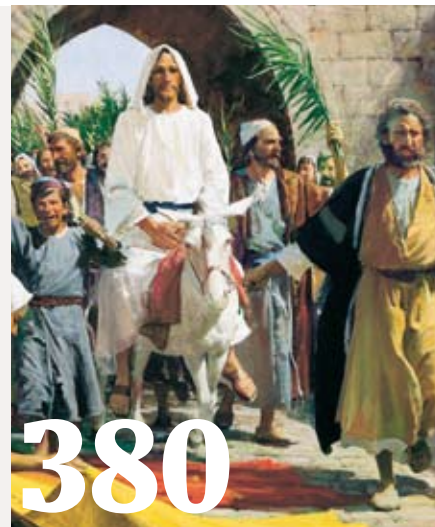
Het romantische huwelijksideaal leidt tot een on-Bijbelse verzelfstanding van seksualiteit. Hans Schaeffer stelt dat seksualiteit het zichtbare bewijs vormt dat God zijn schepping niet aan zichzelf overlaat. Ondanks de zonde is er weer leven mogelijk!

372

TEGEN DE STROOM IN

Hoe geef je als kerkelijke gemeente vorm aan je taak als opvoeder op het gebied van relaties en seksualiteit – een terrein bij uitstek waarop de kerk een heel ander geluid moet laten horen dan de samenleving? Twee initiatieven worden tegen het licht gehouden.

380

HET DOET ERTOE!

Doet het er wat toe hoe ik leef? Waarom zou ik, zondig mens voor wie vergeving mogelijk is, me inspannen om het goede te doen en heilig te leven? Omdat Jezus regeert over deze wereld en over mijn leven! Zo wordt Gods koninkrijk zichtbaar in mijn leven.

EN VERDER

386 BOEKBESPREKING MIJN KIND IS HOMO /// 377 COLUMN HEILIG /// 378 BIJBELTAAL LICHT IN JE HART ///
382 BOEKENPLANK SEKSUALITEIT EN OPVOEDING /// 384 EEN SCHOOL VOOR JE LEVEN /// 386 KORT NIEUWS,
PERSBERICHTEN /// 387 UIT DE KERKEN /// 387 WWW.DEREFORMATIE.NL

Het genieten van seksualiteit hoort thuis binnen de relatie van man en vrouw die elkaar trouw beloofd hebben voor het leven – binnen het huwelijk dus. Zo zijn we dat gewend, zo is de traditie, zo hoort het. Maar vooral: zo zegt God zelf het in de Bijbel. Daar zijn we het snel over eens.

De kloof overbrugd

Een christelijke visie op seksualiteit

TEKST: HANS SCHAEFFER, ONDERZOEKER AAN DE TU IN KAMPEN EN REDACTEUR VAN DE REFORMATIE /// FOTO: ROBERT LAMBERINK

Het grote kader waarin seksualiteit staat is echter niet allereerst het huwelijk, maar het gezin. Deze stelling wil ik in dit artikel verder uitwerken. De reden daarvoor is dat veel christenen in theorie wel de opvatting aanhangen dat seksualiteit thuishoort binnen een relatie van trouw en liefde, maar dat deze opvatting door de praktijk van het leven ingehaald wordt. Wat met de mond beleden

wordt, krijgt niet altijd de praktische uitwerking die het verdient.

Door God verbonden De geschiedenis van de schepping van de mens in Genesis 1-2 vertelt hoe Adam gaandeweg zijn eigen eenzaamheid ontdekt. Daarop krijgt hij van God zijn vrouw Eva. Dat ontlokt Adam het eerste liefdesgedicht: 'Eindelijk een gelijk aan mij, mijn eigen gebeente, mijn eigen vlees, een

die zal heten: vrouw, een uit een man gebouwd' (2:23). Het is opvallend dat de Bijbel direct hierop volgend een heel algemeen commentaar laat volgen. 'Zo komt het dat een man zich losmaakt van zijn vader en moeder en zich hecht aan zijn vrouw, met wie hij één van lichaam wordt' (2:24). *Zo komt het:* heel expliciet wordt het samenleven van man en vrouw herleid tot Gods scheppingsdaad van Eva en de verwonderde

blijdschap van Adam. Deze verbinding tussen man en vrouw hangt structureel samen met hoe Adam en Eva aan elkaar gegeven worden door God zelf.

Jezus Christus herhaalt deze woorden later, en maakt zo mogelijk nog duidelijker dat het de Schepper is die een man en een vrouw aan elkaar geeft en verbindt. In Matteüs 19 worden Jezus' woorden weergegeven: "Hebt u niet gelezen dat de schepper de mens bij het begin mannelijk en vrou-

welijk heeft gemaakt?"

En hij vervolgde: "Daar-

om zal een man zijn

vader en moeder verlaten

en zich hechten aan zijn

vrouw, en die twee zullen

één worden; ze zijn dan

niet langer twee, maar

één. Wat God heeft verbonden, mag een mens niet scheiden" (Matt. 19:4-6).

Dat is een opvallende conclusie voor vandaag: God zelf verbindt als de Schepper van alle leven, van man en vrouw, beiden aan elkaar.¹ Dat is allereerst opvallend omdat het Nieuwe én het Oude Testament hierin naadloos op elkaar aansluiten. Het nieuwe verbond in Christus geeft aan het huwelijk geen principieel ander karakter. Het is ook opvallend omdat vandaag over het algemeen de liefde, trouwen, en het samenleven veel meer vanuit een romantisch ideaal² worden bekeken. Daarmee bedoel ik hier: een man en een vrouw verlangen naar eenheid, aanvulling en zin. Ze zien in elkaar het middel om dit verlangen te vervullen. De bijzondere vonk die overslaat, de unieke band die zij samen smeden, de vrije keuze voor elkaar in de hoop en verwachting elkaar die vervulling te kunnen bieden – dat is de basis waarop een huwelijk wordt aangedurfd. Een liefdesgedicht als dat van Adam zou vandaag zeker

gezongen kunnen worden, en dat wordt het ook in alle toonaarden, echter niet zozeer als dankbaar antwoord op wat God gegeven heeft, maar als loflied op de zelfgekozen ander met wie ik mijn leven wil delen om tot levensvervulling te komen.

Romantische huwelijksvisie

Een huwelijk heeft vandaag dus de kleur gekregen van een zelfgekozen, vrijwil-

lige binding als middel

waarmee zowel man als

vrouw de vervulling van

hun wensdromen en

verwachtingen hopen te

bereiken.³ Eén van die

verwachtingen – en zeker

niet de geringste – is dat

ze samen intens zullen

kunnen genieten van het intieme spel van de liefde: seksualiteit. Op het eerste gezicht lijkt dat volledig in lijn met de christelijke traditie. Daarin wordt benadrukt dat de Schepper een ring van trouw wil zien rondom de intieme liefde tussen man en vrouw. Welnu, het huwelijk is zo'n zelfgekozen relatie-vorm waarin seksualiteit gevierd wordt.

Nog steeds geven de

meeste geliefden aan

dat overspel niet ge-

wenst is en vermeden

dient te worden. Uit

een enquête van het

Nederlands Dagblad

blijkt dat de meeste

christelijke jongeren

seksuele trouw nog steeds als een belangrijke voorwaarden voor een goede relatie beleven.⁴

Toch durf ik de stelling aan dat ook onder christenen de romantische huwelijksvisie belangrijke verschuivingen met zich meebrengt voor de visie op seksualiteit. Dezelfde enquête namelijk

laat grote verschillen zien als het gaat over het moment waarop een seksuele relatie mag worden aangegaan.

Voor een deel van de jongeren is het heel goed mogelijk om daar al voor de trouwdag mee te beginnen. Wanneer je denkt dat je voor altijd bij de ander zult blijven, is het ook prima om samen het bed te delen. Uit dergelijke persoonlijk getinte opvattingen komt de volgende visie naar voren. Wie een relatie heeft, kan en mag op zeker moment ook genieten van seksualiteit, ongeacht de (formele) binding aan elkaar binnen het huwelijk. Het komt aan op de persoonlijk beleefde en aan elkaar beleden trouw als kader waarbinnen geslachts-gemeenschap geoorloofd geacht wordt.

Wanneer ik dit in verband breng met het romantische huwelijksideaal, ontstaat het volgende beeld. Het verlangen naar seksualiteit is een diepe en gezonde behoefte, waarin op een prachtige manier de eenheid en verbondenheid tussen man en vrouw beleefd kan worden. Doordat het romantische huwelijk eigenlijk niet meer is dan de mooi vormgegeven, maar in wezen for-

mele bezegeling van

de onderling al lang

uitgesproken liefde

voor elkaar, is seksu-

aliteit iets wat ook

vóór en zonder dat

huwelijk beleefd mag

worden. De beleving

van seksualiteit is iets

wat te maken heeft met de (romantische) liefde voor elkaar.

Het is volgens mij belangrijk om bij deze seksualiteitsbeleving uitdrukkelijk stil te staan. Er is, meen ik, alle reden om aan te nemen dat zij namelijk diep heeft postgevat en wijd verbreid is onder christenen vandaag. Seksualiteit is

'God zelf verbindt als

de Schepper van alle

leven, van man en vrouw,

beiden aan elkaar'

'Een huwelijk heeft

vandaag de kleur gekregen

van een zelfgekozen,

vrijwillige binding'

wellicht theoretisch nog verbonden met trouw en huwelijk, maar in de beleving ervan wordt seksualiteit vooral gekoppeld aan vervulling van een wederzijds verlangen. Dit is enorm gestimuleerd doordat sinds de introductie van 'de pil' in de jaren '60 seksualiteit en gezinsvorming uit elkaar zijn gehaald, waardoor ook de koppeling tussen seksualiteit en huwelijk losser is geworden.

Los verkrijgbaar Seksualiteit is iets wat los van gezinsvorming, huwelijk of relaties een belangrijke plaats in onze samenleving is gaan innemen. Een mens heeft nu eenmaal seksuele verlangens en behoeften, en heeft in onze moderne samenleving het recht en de middelen die te bevredigen. Het wordt soms zelfs als beschadigend gezien voor een gezond seksleven, wanneer je deze behoeften zou onderdrukken. Seks is een behoefte geworden, voor de vervulling waarvan niet eens altijd een ander nodig is. De term 'soloseks' raakt langzamerhand ingeburgerd als synoniem van masturbatie. Seks is op zich iets waarvan genoten mag worden. Hiervoor wordt zelfs een eigen, zelfstandige, seksuele ethiek ontwikkeld. Vanzelfsprekend raakt seksualiteit andere thema's, maar ze kent toch haar eigen waarden, haar eigen dynamiek, haar eigen normativiteit.⁵ Daarmee komt er echter ook een enorme druk op seksualiteit te liggen. Seks moet 'goed' zijn, bevredigend, de partners moeten de gezochte vervulling ook kunnen bieden. Zo niet, dan is het maar de vraag of de relatie verder nog de moeite waard is. Net zoals in romantische liefdesidealen levert dit een grote druk op om seksueel gezien te voldoen aan allerlei hooggespannen verwachtingen. Wat hierboven staat, is een beschrijving

van hoe 'men' in onze tijd tegen seksualiteit aankijkt. Is de situatie binnen onze kerken heel anders? Ten dele wel, vermoedelijk. Er leeft vaak een diepe overtuiging dat christenen zeker ook op het gebied van seksualiteit en relaties een andere levensstijl zullen moeten laten zien dan wie los van God in de wereld staat. In hoeverre theorie en praktijk hier uit elkaar gaan is niet duidelijk. De Raad van Advies inzake huwelijk en echtscheiding van de GKv constateert met ingehouden teleurstelling dat zij niet weet of het aantal echtscheidingen toe- of afneemt.⁶ Iets meer feiten zijn bekend over de leefstijl van middelbare scholieren op gereformeerde scholen. De studie van Anne Bert Dijkstra uit 2002 geeft als voornaamste conclusie dat ook scholen met een nadrukkelijk godsdienstige identiteit geen grote invloed lijken te hebben op de opvattingen die jongeren zich eigen maken. Daarbij is ook het thema relatievorming en seksualiteit onderzocht.⁷

Seksualiteit wordt veelal gezien als een prachtig geschenk van God om van te genieten, dat zeker niet alleen gekoppeld mag worden aan voortplanting en gezinsvorming. Het is juist een bewuste keus om niet meer over seks na te denken in termen van *doelen*. Velen vinden dat typisch de beperkte en ouderwetse manier van denken over seksualiteit. Ook onder christenen heeft zich een emancipatie van de seksualiteit voorgedaan die tot een verzelfstandiging van seksualiteit heeft geleid.

Ook onder christenen heeft zich een emancipatie van de seksualiteit voorgedaan die tot een verzelfstandiging ervan heeft geleid'

Gezin Het is deze verzelfstandiging van seksualiteit die vraagt om bezinning en theologische reflectie. Wat is het grote kader waarin seksualiteit Bijbels gezien staat? Dat is niet alleen 'het huwelijk', en zeker niet de door velen onbewust geromantiseerde opvatting hierover. Het Bijbelse kader om te spreken over seksualiteit is 'het gezin'. Ook daarbij kunnen allerlei burgerlijke en romantische visies op het gezin een rol spelen, en daarom is het goed om ook bij gezin eerst te kijken naar de eerste hoofdstukken van Genesis. Ik noemde al dat op het liefdesgedicht van Adam de algemene conclusie volgt: 'Zo komt het dat een man zich losmaakt van zijn vader en moeder en zich hecht aan zijn vrouw, met wie hij één van lichaam wordt' (Gen. 2:24). Hier staat dat zij samen een nieuwe, eigen levenseenheid zullen gaan vormen – een gezin stichten, zou je kunnen zeggen. In dat kader staat dat Adam en Eva naakt waren maar zich niet voor elkaar schaamden. Er was sprake van een vanzelfsprekende onderlinge intimiteit en verbondenheid, die hun door God geschonken was. Het volgende hoofdstuk laat zien hoezeer de relaties tussen God, Adam en Eva onder spanning zijn komen te staan. Beiden gingen in op de wantrouwige suggestie van de slang dat God hen eigenlijk klein wilde houden: ze aten van de vrucht. Daarna kwam de schaamte in hun relaties. Ze schamen zich voor elkaar, zodat ze schorten van bladeren maakten. Ze schamen zich voor God, zodat ze zich ook voor Hem verborgen. Nadat God zelf hun afweer

heeft willen doorbreken met zijn zoekende vraag: 'Adam, waar ben je?', wijst God de HEER hun in de nieuwe, zondige werkelijkheid hun eigen plaats.

Op dit punt zou ik graag willen dat we direct doorlezen in Genesis 4:1. Nadat God de mens en zijn vrouw uit het paradijs heeft weggestuurd, heeft Adam gemeenschap met Eva. Zij wordt zwanger en brengt een zoon ter wereld: Kaïn. Opnieuw volgt, net als in Genesis 2:24, een klein stukje commentaar. De geboorte van Kaïn brengt een reactie teweeg bij Eva. Zij zegt – en hier vertaal ik min of meer woordelijk: 'Met de hulp van de HEER heb ik een man verworven'. De gebruikelijke vertalingen laten dit slaan op de geboorte van Kaïn zelf. Eva zou de HEER danken voor hulp bij de bevalling. Maar de gebruikte woorden hebben een diepere betekenis. Ze suggereren dat Eva met Gods hulp een man heeft teruggekregen – de man die zij kwijt was sinds die rampzalige maaltijd uit Genesis 3. Met Gods hulp is de kloof van schaamte en verwijdering overwonnen. De door God geschonken kleren zijn uitgegaan en via het geschenk van de seksualiteit is het nieuwe leven van Kaïn door Hem gegeven. Seksualiteit – met als bekroning en gevolg de geboorte van een kind – vormt het zichtbare bewijs dat God zijn schepping niet aan zichzelf overlaat. Man en vrouw ervaren op de doodlopende weg van de zonde dankzij Gods genade dat Hij het leven blijft geven – dat is seksualiteit: niet meer en niet minder.

De weg van de liefde Seksualiteit vindt plaats in het kader van het huwelijk én gezin, zodat zij in Bijbelse

zin betekent dat de dodelijk isolerende schaamte met Gods hulp wordt doorbroken. De geboorte van een kind is hiervan het levende (!) bewijs.

Wanneer we seksualiteit bezien in het kader van 'gezin', blijven allerlei vragen over. Hoe moet het single-zijn gewaardeerd worden, wat betekent homoseksualiteit in dit kader, hoe staat het met kinderloze echtparen, wat is de plaats van het huwelijk binnen de nieuwtestamentische gemeente?

Hier kan ik alleen iets van een positieve uitwerking voor seksualiteit laten zien. Seksualiteit binnen het kader van 'gezin' geeft aan dat (1) man en vrouw met Gods hulp de dodelijke, isolerende werking van de zonde kunnen overwinnen zodat nieuw leven kan ontstaan.

Bovendien wordt (2) de wijdverbreide idee dat goede seks iets is waarop je, getrouwd of niet, recht hebt, aan de kaak gesteld. (3) Omdat dit brede gezinskader voor seksualiteit niet vanzelfspreekt, is het nodig dat de gemeente leert hiervoor een oefengemeenschap te zijn. In het kader van de gemeente leert de gelovige niet zijn eigen seksuele behoeften voorop te stellen, maar de weg van de liefde te gaan. (4) Diezelfde gemeente kan met Gods hulp de overtrokken (romantische) invulling van seksualiteit, huwelijk en

gezin relativeren (vgl. 1 Kor. 7).

Kortom: een christelijke visie op seksualiteit zet in op de mogelijkheden om christenen te leren hoe seksualiteit zich verhoudt tot liefde en trouw, binnen de door God geschapen relatie van huwelijk en gezin. Het christelijke gezin en de christelijke gemeente zijn hiervoor de aangewezen oefenplaatsen.

- 1 In mijn boekje *Trouwen als je vrijheid je lief is. Over huwelijk en schepping*. Franeker (Van Wijnen), 2008 heb ik dit verder uitgewerkt.
- 2 Vgl. bv. Jos de Mul, *Het romantische verlangen in (post)moderne kunst en filosofie*, Donker: Rotterdam 1991. Begin 2010 heeft in het blad *Radix* over het (romantische) huwelijk een discussie gestaan tussen Marco Derks, Thijs Tromp en Pieter Vos enerzijds, en Ad de Bruijne en ondergetekende anderzijds (*Radix* 36/1 en 36/2 (2010)).
- 3 Zo ook: Arthur Hegger, *'Seksualiteit en de bijbel'* (m.n. 28-29). In: Piet Wagenaar (red.), *Samen genieten. Gids voor groei in je seksuele relatie*, Zoetermeer, (Boekencentrum), 2006.
- 4 *Nederlands Dagblad* 12/11/2010.
- 5 De Lutherse theoloog Bernd Wannenwetsch heeft over deze ontwikkelingen verhelderende en diepgaande bijdragen geleverd (vgl. Hans Schaeffer, *Createdness and Ethics* (2006)).
- 6 Rapport deputaten Raad van Advies inzake huwelijk en echtscheiding – GS 2011.
- 7 Anne Bert Dijkstra; *Werelden apart? Leefstijlen van middelbare scholieren. Een vergelijkende studie naar de leefwereld van jongeren op gereformeerde scholen*, Assen (Van Gorcum), 2002.

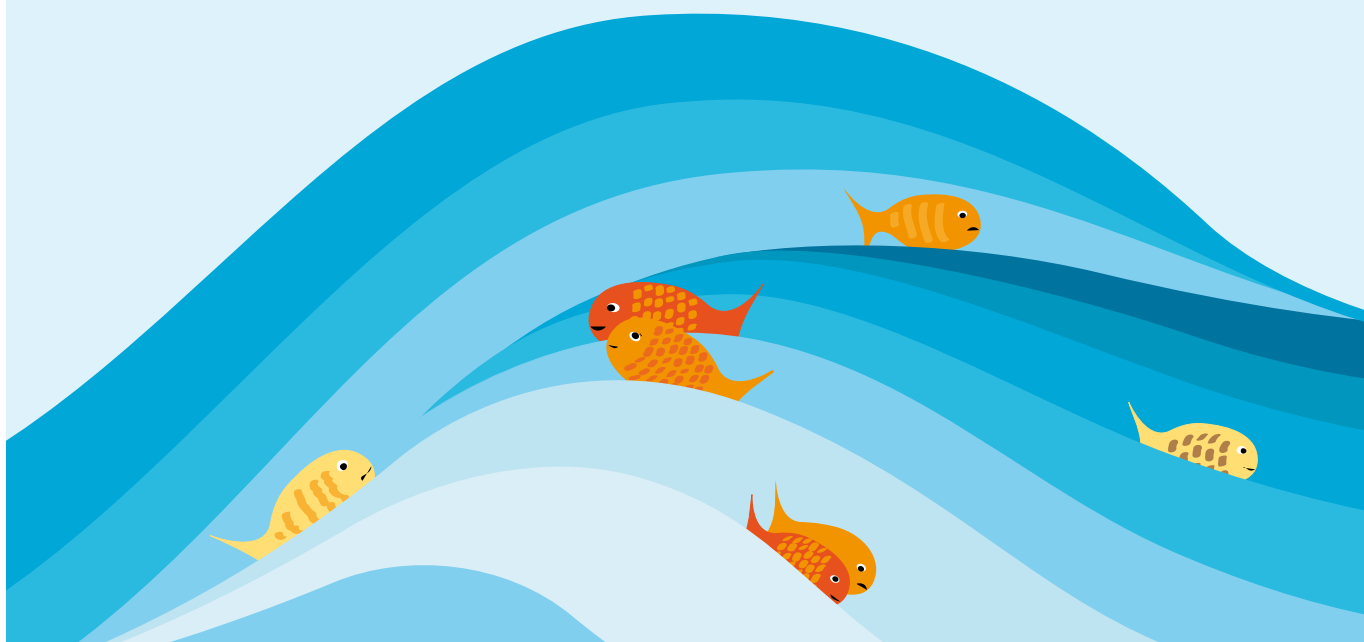
✚ SAMENVATTING

Het huwelijk wordt tegenwoordig beschouwd als een vrijwillige binding, een middel om tot de vervulling van wederzijdse verlangens en verwachtingen te komen, waaronder een bevredigende seksueel intieme relatie. Dat is een on-Bijbelse verzelfstandiging van seksualiteit. Bijbels gezien moet seksualiteit in het bredere kader van het gezin geplaatst worden. Seksualiteit – met als bekroning en gevolg de geboorte van een kind – vormt het zichtbare bewijs dat God zijn schepping niet aan zichzelf overlaat.

Tegen de stroom in

TEKST: HELEEN SYTSMA – VAN LOO, EINDREDACTEUR VAN DE REFORMATIE /// ILLUSTRATIE: FROUCKJE VAN DER WAL

‘De belangrijkste keuze die je maakt in je leven is die voor een vervolgopleiding. Vroeger was dat de keuze voor een partner, maar tegenwoordig kiest bijna niemand meer een partner voor het leven.’ Met deze woorden van een voorlichter werd mijn zoon onlangs op de Open Dag van de TU in Delft aangespoord om vooral goed na te denken over zijn studiekeuze. Van partner kun je altijd nog wisselen, van opleiding blijkbaar niet.

Het behoeft geen betoog dat kerken een heel ander geluid zouden moeten laten horen over relaties en seksualiteit dan tv, internet én deze universiteitsvoorlichter. God schiep de mens mannelijk en vrouwelijk, en plaatste hen niet voor niets in een levenslange relatie van liefde en trouw. Alleen daarbinnen komt de mooie gave van de seksualiteit tot haar recht. Maar krijgen jongeren dat geluid

ook daadwerkelijk te horen van de kant van de opvoeders van de kerk? Hoe zorg je er als kerk voor dat je jeugd van die boodschap doordrongen is, daarvan de waarde inziet en daarvoor gaat – een leven lang en tegen de stroom van de hedendaagse cultuur in? In dit artikel vestig ik de aandacht op twee initiatieven waarin een antwoord wordt gezocht en is gevonden op die vragen.

Leefwereld Het Centrum Dienstverlening Gereformeerde Kerken, voorheen Steunpunt Gemeenteopbouw en Deputaten Toerusting Evangeliserende Gemeente, wil kerkelijke gemeenten faciliteren op alle terreinen die met gemeenteopbouw te maken hebben. Ongeveer een jaar geleden ontstond bij het Centrum het plan om hun aanbod uit te breiden met materiaal dat gemeenten kunnen gebruiken om

het onderwerp relaties en seksualiteit gemeentebreed aan de orde te stellen. Vanuit gemeenten werd daar om gevraagd. Sinds kort is de website www.ingesprekoverseks.nl 'in de lucht', zoals dat heet.

Projectleider en adviseur Hetty Pullen-Muis vertelt dat de doelstelling van het project is om zowel materiaal als diensten aan te bieden – materiaal dat via de website te downloaden is, diensten die via het Centrum aangeboden worden. Gemeenten kunnen bij het Centrum vragen om maatwerk, waarbij trainers van het Centrum opvoeders ter plaatse toerusten om met de jongeren die aan hen zijn toevertrouwd, open en op een verantwoorde manier over seksualiteit het gesprek aan te gaan. Het materiaal en de diensten zijn bedoeld voor de opvoeders van een gemeente, zoals jeugdouders, jongerenwerkers, catecheten en predikanten. Zij zijn degenen die zich moeten verdiepen in de leefwereld van de jeugd en met hen in gesprek moeten gaan over dingen die hen bezighouden. Als er iets is wat in

de leefwereld van jongeren tegenwoordig een prominente plaats inneemt, gestimuleerd door de cultuur waarin wij leven, dan is het wel seksualiteit. Het materiaal is bedoeld om kerken een handreiking te doen om zelf een eigen visie te ontwikkelen. Natuurlijk ligt aan het materiaal dat wordt aangeboden, ook een visie ten grondslag. Uitgangspunt is de Bijbelse boodschap over relaties en seksualiteit, die in de vorm van een open gesprek wordt toegepast in concrete situaties.

Proactief Het Centrum wil gemeenten prikkelen om een proactieve houding aan te nemen: niet reageren op ontspoorde situaties, maar toerusten en opvoeden om zo mogelijk te voorkomen dat situaties ontsporen. De vraag is natuurlijk hoe je het onderwerp op een vanzelfsprekende manier bespreekbaar houdt. Het lijkt erop dat het Centrum ervan uitgaat

dat de vragen wel zullen komen; het materiaal van de website reikt de opvoeders dan de juiste antwoorden aan. De kerk komt als opvoeder in beeld na de basisschoolleeftijd. Op welke leeftijd precies is afhankelijk van de sfeer in de

groep en de context van de gemeente. Pullen schat in dat met jongeren vanaf een jaar of 14 in de setting van bijvoorbeeld catechisatie of jeugdvereniging het gesprek over relaties en seksualiteit aangegaan kan worden.

Hebben jongeren de antwoorden die ze zoeken, dan niet allang zelf bij elkaar gesprokkeld? Zelf

geeft Pullen als voorbeeld dat het onderwerp homofilie toen zij jong was, nooit ter sprake was gekomen in haar omgeving tot ze een jaar of twintig was, terwijl haar zoon er op de kleuterschool al over gehoord had. De veranderde tijd en de veranderde moraal vragen om veel meer openheid van opvoeders en

'Niet reageren op ontspoorde situaties, maar toerusten en opvoeden om te voorkomen dat situaties ontsporen'

De homepage van de website www.ingesprekoverseks.nl opent heel mooi met een kadertekstje dat stelt dat de Bijbel seksualiteit als een mooie gave van God laat zien: Hooglied is een ode aan de liefde.

Vervolgens wordt er een aantal vragen opgesomd waarmee jongeren bij ouders en jeugdwerkers aankloppen; vragen als: wat 'mag' in de seksuele voorbereiding op het huwelijk? Hoe zit het met zelfbevrediging? Wat zegt de Bijbel over homofilie? Hoe moeten we tegen abortus aankijken? Hoe moeten we omgaan met pornografie en prostitutie?

Op de website staan allereerst twee handreikingen die opvoeders kunnen helpen om bovenstaande vragen te beantwoorden, van de Stichting Gereformeerd Jeugd welzijn (SGJ) en van de GKv in Almelo. De SGJ kan ook twee avonden verzorgen om plaatselijke gemeenten te helpen het onderwerp relaties en seksualiteit aan de orde te stellen.

Mij valt in die beide handreikingen een sterke 'ja, maar ...'-toon op, in de zin van: seksualiteit is prachtig, maar er kan op dat gebied veel mis gaan, en hoe ga je daar dan mee om? In het lijstje vragen hierboven klinkt dat ook al door. Jammer is dat daardoor juist seksualiteit als prachtig geschenk niet meer zo uit de verf komt.

De website biedt verder veel publicaties van derden en preken die door predikanten uit de GKv beschikbaar zijn gesteld. Recent is er een pakket van Youth for Christ aan de website toegevoegd. Al met al is het een mooie verzameling producten, die, naast de diensten en trainingen die het Centrum biedt, heel bruikbaar zijn om inhoud te geven aan de taak van de kerk als opvoeder op het terrein van relaties en seksualiteit – als je als gemeente eerst zelf de setting gecreëerd hebt waarbinnen het onderwerp ter sprake kan komen.

om een andere benadering dan vroeger. Ouders moeten allereerst thuis alert zijn en zichzelf aanleren om met hun kinderen van jongs af aan te spreken over relaties en seksualiteit. Ook uit wat ze zelf van hun liefde voor elkaar laten zien, moet het hun kinderen duidelijk zijn dat het huwelijk iets moois is. God heeft het zo bedoeld.

'De veranderde moraal vraagt om veel meer openheid van opvoeders en om een andere benadering dan vroeger'

Kerdoel De Samenwerkingsgemeente Alexanderpolder (SGA) is een gecombineerde Nederlands Gereformeerde

en Christelijke Gereformeerde kerk, die al jarenlang intensieve contacten onderhoudt met de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) van Rotterdam-Alexanderpolder. Onlangs erkenden beide kerken elkaar als kerken van Christus. Jan-Willem Bosman maakte tien jaar geleden na tien jaar in het bedrijfsleven de overstap naar de EO; hij organiseerde onder andere EO-jongerendagen en zat namens de EO in het team dat de populaire Jongerenbijbel heeft samengesteld.

Inmiddels is hij teamleider van Agapè Media. Zijn eigen huwelijk verliep in de beginjaren moeizaam; het was voor hem en zijn vrouw een openbaring toen ze ontdekten dat zij niet de enigen waren bij wie het niet vanzelf van een leien dakje ging. Als lid van de SGA maakte hij vervolgens mee hoe de echtscheiding van de toenmalige predikant de gemeente schokte. En verder viel het hem op dat jongeren hun informatie van de straat haalden en dat de kerk daar niets tegenover stelde. Het besef kwam dat huwelijkspastoraat en huwelijksvoorbereiding dringend noodzakelijk waren voor de gemeente, afgestemd op de leeftijds- en levensfase

Het huwelijk. Gods idee en Gods mysterie.

Een eenvoudig vormgegeven boekje van nog geen 50 pagina's, spiraalgebonden – iedereen vanaf 14 jaar krijgt het in de SGA. Eerst wordt erin uiteengezet wat Gods bedoeling is met het huwelijk. Het huwelijk is als een krukje met drie poten: losmaken, hechten en één lichaam worden. Na die glasheldere uiteenzetting komen onderwerpen aan bod als: waarom zou je eigenlijk trouwen, zonde in het huwelijk, seksualiteit, samenwonen, de liefde, niet trouwen – is dat zelig, en eenmaal getrouwd – en dan?

Een passage licht ik eruit omdat ik het zo mooi vind. In het hoofdstuk 'het belang van de publiek gesloten verbintenis' staat een paragraaf die De kracht van een gemeente heet. Daarin wordt uiteengezet dat de christelijke gemeente in feite een soort 'verzekering' voor het huwelijk genoemd kan worden. De kerk wil het huwelijk dat op het stadhuis gesloten is, bevestigen en er Gods zegen aan verbinden; dat

hebben we nodig. De gemeente stelt zich in de trouwdienst achter het huwelijk, achter het pas getrouwde stel. In de gemeente ligt een bewarende *kracht* van het huwelijk. Die is onmisbaar, gezien de aanwezigheid van de zonde in ons innerlijk.

Het grote verschil.

Wat meiden van jongens moeten weten en omgekeerd.

Dit boekje, gebaseerd op *Het grote verschil* van Dick Baarsen, wordt in de SGA met jonge tieners van een jaar of 12, 13 besproken op een avond met jongens en meiden apart. De nadruk ligt op hoe verschillend meiden en jongens seksualiteit ervaren. Bij jongens zit het er als het ware ingebakken – zij krijgen lichamelijk altijd met seksualiteit te maken in hun tienerjaren. Bij meiden komen die gevoelens er niet vanzelf, maar moeten ze wakker geroepen worden. Mannen worden snel geprikkeld in het dagelijks leven, vrouwen zoeken geborgenheid. Bij een jongen kan seksualiteit een eigen leven leiden, hij kan dat gemakkelijk loskoppelen van de andere dingen die hem interesseren; een meisje kan dat veel moeilijker.

Is het belangrijk dat jonge tieners hiervan op de hoogte zijn en ermee leren omgaan? Mij lijkt het van wel; als het onder je leeftijdgenoten normaal is dat verkeren elkaar al vanaf jonge leeftijd in rap tempo opvolgen, is het goed als een jongen weet dat de kus die hij haar geeft, bij haar hele andere gevoelens oproept dan bij hem. Het is goed dat een meisje weet dat de manier waarop zij zich uitdagend kleedt, bij hem hele sterke gevoelens wakker kan roepen. Zeker

als dit boekje wordt ingebed in een gesprek tussen meiden onderling en tussen jongens onderling met een jeugdleider die het goed leiding weet te geven, is het een geweldig hulpmiddel om jonge tieners een gezonde houding naar elkaar toe aan te leren.

van de gemeenteleden van jong tot oud. Bosman voelde zich samen met anderen geroepen om materiaal te ontwikkelen en een plek te geven in het jeugdwerk waarmee de jeugd van jongs af aan geleerd werd om het huwelijk als een prachtig geschenk van God te zien en als de enige context waarbinnen seksualiteit tot haar recht komt. Het materiaal kwam er en de gemeente heeft er inmiddels ruimschoots ervaring mee opgedaan. Het aandachtsveld relaties/ seksualiteit is één van de acht kerndoelen geworden van het jeugdwerk. In vier fases wordt leeftijdgerelateerd materiaal aangeboden en naarmate de jongeren opgroeien, ontstaat er ook een intensievere vorm van begeleiding.

Gods idee Voor de eerste fase van de seksuele opvoeding, die thuis plaatsvindt, beperkt de aanpak van de SGA zich tot een lijstje met boekentips voor ouders en de aansporing om het gesprek open te houden. Voor de fase daarna, de puberjaren, waarin de kinderen zich langzaam gaan losmaken van de ouders, probeert men binnen het jeugdwerk om onderlinge vriendschappen binnen de jeugdclubs te stimuleren en geregeld over in dit verband relevante onderwerpen te spreken. De jongeren krijgen het boekje *Het grote verschil. Wat meiden van jongens moeten weten en omgekeerd* uitgereikt. Op een

avond wordt daar met de jongens en de meiden apart over doorgesproken. Nog een paar jaar later richt de begeleiding zich op het vormen van gezonde relaties en verkeren. Iedereen van 14 jaar en ouder heeft het boekje *Het huwelijk. Gods idee en Gods mysterie* gekregen; niet alleen bedoeld om te lezen, maar ook om thuis en op de club over door te praten. Wie verkering heeft, krijgt huwelijksvoorbereiding aangeboden, zowel binnen als buiten de gemeente. Acht echtparen van de gemeente zijn inmiddels opgeleid en in een speciale dienst ingezegend. Zij nemen het op zich om twee aan twee een aanstaand echtpaar voor te bereiden op het huwelijk. Jongeren met trouwplannen worden verder gestimuleerd om deel te nemen aan een huwelijksvoorbereidingsweekend, zoals Ready-toMarry van de EO. Tot slot blijft de gemeente om (jong)gehuwden heen staan als vangnet. Vanuit de gemeente worden de Marriage course en huwelijkspastoraat aangeboden. Als er sprake is van een echte crisis, wordt er voor gespecialiseerde hulp doorverwezen naar de Schuilplaats of naar de Driehoek.

Combinatie De aanpak van de SGA combineert dus het aanbieden van

materiaal met het creëren van een setting waarbinnen het onderwerp relaties en seksualiteit een vaste plek heeft gekregen. Door gezinnen en door de clubs wordt deze aanpak heel erg gewaardeerd. Jongeren met serieuze verkering en trouwplannen kloppen zelf aan om door een van de echtparen die daarvoor zijn opgeleid, begeleid te worden naar hun trouwdag toe en ook daarna. Ze weten dat de gemeente een veilige basis is om met hun persoonlijke vragen naartoe te gaan. De kunst is om het inderdaad ook persoonlijk te houden. Terwijl het materiaal ondubbelzinnig

Jongeren weten dat de gemeente een veilige basis is om met hun persoonlijke vragen naartoe te gaan'

een bepaalde richting op wijst, wordt in gesprekken en begeleiding altijd ook de persoon of personen zelf betrokken: hoe is jullie situatie, met welke specifieke vragen of moeiten worden jullie geconfronteerd, wat is jullie plan met elkaar voor de toekomst?

De SGA stelt het materiaal op het gebied van huwelijkspastoraat graag aan andere gemeenten ter beschikking; een link daarnaar is te vinden op de eerder besproken website van het Centrum Dienstverlening. Verder kun je ook terecht op de website van de SGA (www.desga.nl – onder bibliotheek) en op de website van Jan-Willem en Marjon Bosman (www.partnersforlife.nl).

Foto: Robert Lamberink

✦ SAMENVATTING

Hoe geef je als kerkelijke gemeente vorm aan je taak als opvoeder op het gebied van relaties en seksualiteit – een terrein bij uitstek waarop de kerk een heel ander geluid moet laten horen dan de samenleving? Twee initiatieven om aan die taak vorm en inhoud te geven, komen in dit artikel aan bod: van het Centrum Dienstverlening Gereformeerde kerken (website www.ingesprekoverseks.nl) en van de Samenwerkingsgemeente Rotterdam-Alexanderpolder.

Mijn kind is homo

TEKST: AD DE BRUIJNE, HOOFDREDACTEUR VAN DE REFORMATIE ///

Een goede seksuele opvoeding is vandaag meer dan ooit urgent. In de samenleving kreeg seksualiteit een andere betekenis dan vroeger. Christelijke kinderen en jongeren nemen die betekenis vanzelfsprekend over. Alleen wanneer we in gezin en kerk bewust werken aan een alternatief, zullen we op dit punt een christelijke levensstijl kunnen opbrengen.

Er bestaan in de samenleving om ons heen zeker drie benaderingen van seksualiteit. De eerste beschouwt seks als een menselijke basisbehoefte, de tweede als een genotmiddel, en de derde als een verheven manier om jezelf samen te verwerken en gelukkig te worden. De Bijbel spreekt veel nuchterder over seks. Het is na de zondeval vooral een riskante macht die beteugeld moet worden. Straks in het koninkrijk van God zal de seksualiteit zoals wij die kennen niet eens meer bestaan. Volgens mij moeten we in de opvoeding vandaag vooral deze gezonde nuchterheid aanleren.

Open atmosfeer Dit inzicht mis ik een beetje in een boekje dat ik verder sterk aanbeveel: *Dezelfde maar dan anders*, onder redactie van Henrieke Remmink. Het is bedoeld om ouders van homoseksuele kinderen te helpen aan een verantwoorde houding. Tegelijk bevat het waardevolle inzichten over de seksuele vorming binnen gezin en gemeente. Het benoemt bijvoorbeeld de valkuil dat je als ouders vooral principes en normen overdraagt, zeker rond homoseksualiteit. Beter kun je open vertellen over je eigen omgang met seksualiteit. Laat zien hoe de strijd voor een christelijke levensstijl in de praktijk

werkt. Niet verstandig is het ook om voor een gesprek over seksualiteit speciaal te gaan zitten. Dat geeft een lading die openheid kan blokkeren. Beter kun je momenten uitbuiten waarop je er onnadrukkelijk over kunt spreken: wandelend, klussend, tijdens de afwas. Volgens mij moet je daarbij al vroeg aan kinderen en jongeren vertellen dat mensen soms ontdekken dat ze homo zijn, en dat je ook best ongetrouwd kunt blijven. Mocht een kind dit later zelf overkomen, dan weet het dat het voor zijn omgeving geen taboe vormt. Belangrijk is ook om altijd positief over het lichaam en de geslachtsdelen te spreken, en respectvol over homo's en homoseksuele gevoelens. Weinig schaaft een gezonde seksualiteitsbeleving en ook de zelfaanvaarding van een homo zo als een gezin of groep waarin strakke principes samengaan met seksistische en homofobe praat. Nuttig is de stelling dat een open atmosfeer in de gemeente rond seksualiteit en homoseksualiteit gezinnen op dit punt kan helpen. Hoe vaak gaat het hierover in de preek, op een praktische en tegelijk onnadrukkelijke manier?

Begaanbare weg De kern van dit boekje bestaat uit de resultaten van een onderzoek dat Remmink uitvoerde

onder 150 ouders van homoseksuele kinderen. Daarop reflecteren vervolgens enkele theologen, menswetenschappers en ervaringsdeskundigen. Zij schrijven voorzichtig, maar tussen de regels door blijkt dat de meesten een volledige homoseksuele relatie afwijzen. Dat uitgangspunt maakt het boekje extra spannend en waardevol. Lukt het om desondanks een positieve en aanvaardende houding te ontwikkelen? Opvallend is het gegeven dat homo's gemiddeld drie tot vier jaar nadat ze ontdekken dat ze homo zijn hun ouders inlichten. Meestal blijken die het niet

JACOB GLAS, PREDIKANT TE MAASTRICHT ///

vermoed te hebben. Tegelijk geven ze aan dat ze denken dat ze er goed mee omgegaan zijn. Nu zal inderdaad een veroordelende sfeer tegenwoordig minder vaak voorkomen, maar positieve seksuele vorming en begeleiding moet natuurlijk breder zijn, zowel voor als na de coming-out. Verschillende schrijvers de levensverhalen in dit boekje leren dat daaraan nog veel schort. Ook als ik naar mijzelf als ouder kijk, besef ik dat een goede seksuele opvoeding van je kinderen meer zou moeten inhouden dan vooral oppassen voor negativiteit. Fijngevoelig laat het boekje zien welke moeite ouders van homo's ervaren. Ze zullen zich al lezend herkend voelen. Tegelijk merk ik op dat deze moeite niet altijd specifiek is voor het hebben van een homoseksueel kind. Bij elk probleem van een kind gaan diens verdriet en strijd dwars door jou als ouder heen. Bij elk onvrijwillig ongetrouwd kind besef je dat het zelf geen kinderen zal krijgen en jij geen kleinkinderen. Bij elke keus van je kind die je principieel afwijst, ontstaat een dilemma dat lijkt op dat van ouders van homo's: hoe kun je het kind blijven aanvaarden als het een vaste seksuele relatie aangaat? Sommige ouders denken dat ze om Godswil afstand moeten nemen. Sommige homo's chanteren hun ouders met de stelling dat echte acceptatie alleen maar kan als deze ook hun leefwijze goedkeuren. De auteurs in dit boekje wijzen hier een begaanbare weg.

N.a.v. Henrieke Remmink (red.), *Dezelfde maar dan anders: samen verder na de coming-out van je kind*. Zoetermeer (Boekencentrum), 2011. 110 pagina's, € 14,90.

Heilig

Jakob heeft in zijn droom de aanwezigheid van God ervaren. Niet dat God tot nu toe niet bij hem was geweest. Maar op zijn wilde vlucht is hij dat geloof kwijtgeraakt. De plek waar hij de droom heeft gezien, is voor hem een heilige plek geworden. De steen waarop hij in paniek zijn hoofd heeft neergelegd zet hij als een gedenkteken rechtop. Deze plaats is voor hem een huis van God geworden. Als hij hier terugkeert, zal er ook een huis van God verrijzen.

Van Betel gaan we naar het Onze Lieve Vrouwenplein in Maastricht en de toegang tot de kapel waar de volksdevotie oploopt tot gemiddeld duizend kaarsjes per dag. Deze plek is voor mij een heilige plek geworden. Want dit is misschien wel de eerste plek in ons land waar het evangelie verkondigd is. In de OLV-basiliek moet je eens kijken naar een van de linkerzuilen van de kooromwegang. Op de vier vlakken van het kapiteel is de Jakobsgeschiedenis gebeeldhouwd. Daar zie je de ladder die helemaal tot de hemel reikt. Dit is een ontzagwekkende plaats. Eerbied vervult me. Ik mag hier het evangelie verkondigen. In dit gebouw en op de terrasjes buiten.

Binnenkort viert Maastricht de heilighoudsvaart. Dan worden de relieken van de heiligen rondgedragen en aan het volk vertoond. Ik heb het niet zo op processies en zal de laatste zijn die daarin zal meelopen. Toch begin ik de laatste tijd aarzelend toe te geven dat zo'n processie best wel eens heilig voor mij zou kunnen zijn. Ik denk bijvoorbeeld aan de gouden noodkist met het restantje Servaas erin. De boodschap is helder. Goud betekent de hemel. Daar

is Servaas nu. Zouden Maastrichtenaren dat nog snappen?

Zo kan een dienst op zondag heilig voor mij zijn, een gesprek een ontzagwekkende plaats, een groepsbespreking de aanwezigheid van God zelf en een Bijbelgedeelte Betel. Maar ook parende winterkoninkjes, een colonne bijen die de kast binnenmarcheert, een grote krab die op veertig meter diepte de tentakels van een zwarte zeeappel stukbreekt om het diertje te kunnen eten. Met m'n kind naar de film. Of naast m'n vrouw. Daaruit maak ik op dat heilig niet datgene is wat anderen vóór mij heilig hebben gevonden, hoe heilig zij ook geweest mogen zijn. Heilig is elke toevallige steen die voor mij heilig is geworden omdat ik daar de HEER heb ontmoet.

Licht in je hart

DE GOD DIE HEEFT GEZEGD: 'UIT DE DUISTERNIS ZAL LICHT SCHIJNEN,' HEEFT IN ONS HART HET LICHT DOEN SCHIJNEN

2 Korintiërs 4:6a

Paulus heeft het licht gezien. Hij was op weg naar Damascus om het geloof in Jezus Christus te bestrijden. Opeens omstraalde hem een verblindend licht. Jezus Christus zelf verscheen aan hem. Toen zag Paulus de luister van God. Die straalde hem tegemoet van het gezicht van Jezus Christus.

Voor Paulus is Jezus Christus de verheerlijkte Zoon van God, die de dood heeft overwonnen. Hij is ook degene die diep vernederd werd, door zijn dood aan het kruis (1 Kor. 2:2). Paulus zag Gods luister in het gezicht van die Jezus Christus. Die luister overtreft zelfs de glans die straalde van Mozes' gezicht. Want Gods luister op het gezicht van Jezus Christus brengt vrij-spraak en leven (2 Kor. 3:7-10).

In Paulus' hart heerste de duisternis van het ongelooft in Jezus. Hoe kun je nu iets van Gods luister bespeuren aan iemand die als een crimineel is geëxecuteerd? Oogverblindend verdreef God de duisternis uit Paulus' hart. Hij stak er het licht aan: de kennis van Gods luister, die afstraalt van het gezicht van Jezus Christus (2 Kor. 4:6b).

Bij Paulus' medewerkers deed God dat minder spectaculair. Maar ook bij hen was het God zelf die het licht deed schijnen in hun hart.

Voortaan wilden zij niets liever dan dat licht laten stralen, als dienaren van het evangelie (2 Kor. 4:1-5).

Paulus schrijft: De God die het licht deed doorbreken in ons hart, is dezelfde als de God die zei: 'Uit de duisternis zal het licht schijnen.' Ongetwijfeld denkt Paulus daarbij aan de eerste scheppingsdag. De aarde was gehuld in duisternis, onleefbaar voor de mens. God sprak en toen was er licht – de eerste stap op weg naar een leefbare aarde.

In Genesis 1:3 zegt God: 'Er moet licht komen.' Paulus citeert dat niet letterlijk. Misschien heeft hij ook wel gedacht aan Jesaja 9:1: 'Het volk dat in duisternis ronddoelt, ziet een schitterend licht.' God gaat de duisternis van smaad en onderdrukking doorbreken. Hij zorgt dat zijn volk weer kan leven.

Dat is typerend voor God. Vanaf het begin is Hij erop uit dat het licht het van de duisternis wint. Daarom doorbrak Hij de duisternis van de aarde die woest en dood was. Hij stak een licht aan voor zijn volk dat ronddoelde in het donker van smaad en onderdrukking. Hij zette Paulus' verduisterde hart in het licht van zijn luister, die afstraalt van het gezicht van Jezus Christus. God verdrijft de duisternis uit ons hart en ons leven. Hij doet dat op dezelfde machtige manier als eens op de eerste dag. Hij zegt: er moet licht komen. En dan is er licht.

'Nakomelingen van Jakob, kom mee, laten wij leven in het licht van de Heer.' (Jes. 2:5)

Dat is typerend voor God. Vanaf het begin is Hij erop uit dat het licht het van de duisternis wint.

Het doet ertoe!

TEKST: BRAM BEUTE, PREDIKANT TE NUNSPEET. SDG ///

Doet het er wat toe hoe ik leef? Als mensen zijn we toch zondig en geneigd tot alle kwaad? Het beste wat ik doe is met zonde bevuurd. Zelfs de allerheiligsten kwamen in hun leven tot niet meer een klein begin van gehoorzaamheid. Zo staat het in de catechismus in navolging van de Bijbel. Zijn we dus niet vooral in afwachting van Gods koninkrijk? Doet het ertoe wat we hier op aarde doen?

Christenen die hebben geleerd dat ze van de genade van Christus mogen leven, kunnen zich soms maar moeilijk zetten tot een echt heilig leven en werkelijk tot bloedens toe weerstand bieden tegen de zonde (Hebr. 12:5). Ik weet wel dat je niet in de zonde mag blijven liggen, maar wat is nu echt de motivatie om het anders te doen? Doet het er wel echt toe hoe ik leef als God toch alles vergeeft?

Allang verdiend Laat ik eerst iets zeggen over de achtergrond van de antwoorden van de catechismus. Wat daarin staat over onze goede werken komt op uit de strijd over de vraag hoe een mens voor God kan bestaan en Gods koninkrijk kan ingaan. Vanuit de Bijbel kun je maar één antwoord op die vraag geven: dat kan alleen maar door de genade die we in Christus ontvangen. Daar kun je als mens niets aan toevoegen. De hemel kun je niet verdienen, die is allang verdiend.

De vragen en antwoorden van de catechismus werden gegeven in een tijd waarin dat niet meer vanzelfsprekend was, omdat genade niet langer exclusief verbonden werd aan het werk

van Christus. De (Rooms-katholieke) kerk stelde dat ook de heiligen bij kunnen dragen aan de voorraad genade die door de kerk wordt beheerd. Ook was volgens de kerk het geloof niet de enige manier om die genade te ontvangen. Die kon je bijvoorbeeld ook kopen of verdienen. Als bewijs van de ontvangen genade kon je een afdruk krijgen. Tegen zo'n achtergrond past maar één stellingname: genade is niet goedkoop – zij kan alleen maar voortvloeien uit Christus' lijden en sterven. En tegelijk: genade gratis, vrij. God deelt met liefde uit. Onze goede werken zijn op geen enkele manier een verdienste voor ons. De gedachte dat we 'alleen door genade' gered worden is Bijbels. Tegelijk betrap ik mezelf en anderen er soms op dat

'Dat ik een christen ben betekent dat ik geroepen ben om Jezus als Heer te erkennen en in te gaan in zijn rijk'

zij ook als een excuus kan gaan dienen voor een gebrek aan volledige inzet voor een heilig leven. Als Christus alles al verdiend heeft, waarom zou ik dan nog mijn best doen?

De nieuwe koning Het kan helpen om je te realiseren dat vergeving van zonden door Jezus' bloed niet de (enige) centrale boodschap van de Bijbel is. Tegenover een kerk die genade verkocht moest dit wel in stelling gebracht wor-

den. Maar tegen christenen die deze leer bewust of onbewust als excuus gebruiken, of ervaren als een ontmoediging voor een echt christelijk leven, zegt de Bijbel andere dingen.

Het is in die situatie goed om het evangelie te zien als de aankondiging van het koninkrijk van God. Dat betekende het woord 'evangelie' in de tijd van het Nieuwe Testament trouwens ook: 'evangelie' is het goede nieuws over de nieuwe heerser. 'Evangelie' werd 'verkondigd' als een nieuwe heerser geboren werd, volwassen werd of en de troon besteeft. Door meer te benadrukken dat het evangelie het goede nieuws van het koninkrijk van God is kunnen de evangeliën goed (beter) in beeld komen. Vaak functioneren de evangeliën als niet meer zijn dan een illustratie bij dat waar het *eigenlijk* om gaat. De kern zou dan zijn dat Jezus is gekomen om voor onze zonden te sterven, zoals vooral in de brieven staat, en de evangeliën vertellen hoe dat is gegaan.

Maar dit is echt een te beperkte visie, die ook een te beperkte blik geeft op de zin van je leven nu. Gods goede nieuws (evangelie) is meer. Volgens Jezus zelf is het dit: 'De tijd is aangebroken, het koninkrijk van God is nabij: kom tot inkeer en hecht geloof aan dit goede nieuws.' (Markus 1:15) Dat is veel meer dan: 'Er is vergeving van je zonden,

Jezus' daden zijn die van de koning: de koning die zich laat huldigen en binnenhalen in de koningsstad. ///

neem dat aan en je ontvangt een plaats in de hemel.' Jezus zegt dat het goede nieuws vooral is dat het nu zover is, dat Gods koninkrijk en ook Gods koningschap dichtbij komt. Daarom spreekt Jezus voortdurend in beelden, preken en gelijkenissen over dat koninkrijk. En spreekt Hij niet alleen, maar zijn daden zijn ook die van de koning: een koning die geneest, een koning die de koning van deze wereld, de duivel aankan, een koning die nieuwe wetten uitvaardigt, een koning die zichzelf de beloofde Brudegom van zijn volk noemt, de koning die zich laat huldigen en binnenhalen in de koningsstad, een koning die zijn leven geeft om zijn volk te redden van zonde en dood. Zijn opstanding is het signaal dat zijn koningschap defini-

tief en universeel is. Zijn hemelvaart is de troonsbestijging.

Christen zijn betekent dus niet alleen of allereerst dat ik in de hemel mag komen omdat Jezus voor mijn zonden betaald heeft. Dat ik een christen ben betekent dat ik geroepen ben om Jezus als Heer te erkennen en in te gaan in zijn rijk. En dan niet alleen maar wachten op de komst van het koninkrijk uit de hemel, want dat koninkrijk is al bezig te komen, is al onder ons aanwezig.

Nieuwe cultuur Dat koninkrijk kent heel andere normen en waarden dan aardse koninkrijken. Iedereen die zich

christen noemt, is burger van dat rijk en is geroepen om zo te leven. Het leven van een christen nu is te vergelijken met een inburgeringscursus. We komen als asielzoekers aan in het rijk van God. We worden toegelaten zonder enige voorwaarde. Maar nu moeten we leren om in dat nieuwe rijk te gaan leven. Dat ligt ons namelijk van onszelf niet. We hebben zo onze eigen culturele gewoonten, waarin het zoeken van het welzijn van mijzelf en degenen om mij heen centraal staat. Dat moet anders. We moeten leren om nieuwe mensen te worden, passend bij dat rijk. En dus sta ik als vreemdeling midden in deze wereld. Ik geloof dat Jezus Heer is en dat zijn koningschap ertoe doet. Ik geloof niet in de duivel als heer van deze wereld. Ik geloof niet in geweld of macht. Ik geloof niet in geld of genot. Ik geloof alleen maar in Christus' liefde. En daaruit wil ik leven. Dat brengt echt strijd met zich mee. Ik ben nog op allerlei manieren verbonden aan die oude wereld. Maar daar geloof ik niet meer in.

Het doet er werkelijk toe hoe ik leef.

Niet ondanks het feit dat het nieuwe rijk van God komt, maar juist omdat het komt.

Paulus is daar heel duidelijk over als hij een betoog heeft gehouden over de

opstanding. Hij eindigt dan niet met iets van 'daarom, wees gerust, wacht maar af, alles komt goed,' maar met 'Kortom, wees standvastig en onwankelbaar en zet u altijd volledig in voor het

werk van de Heer, in het besef dat door de Heer uw inspanningen nooit tevergeefs zijn'(1 Kor. 15:58). Hoe het precies zal zijn, weet ik niet, maar mijn inspanningen in verbondenheid aan de Heer hebben een plek in zijn rijk.

'Evangelië is het goede nieuws over de nieuwe heerser'

Seksualiteit en opvoeding

TEKST: JANNEKE BURGER-NIEMEIJER, PROJECTLEIDER AKZ+ EN REDACTEUR VAN DE REFORMATIE///

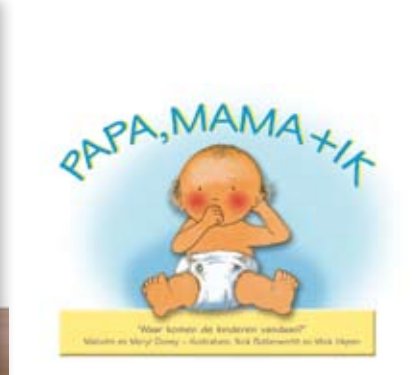
Natuurlijk weten we allemaal dat we met onze kinderen in gesprek moeten gaan om ze te vertellen over mannen en vrouwen, over seksualiteit en lichamen. We kennen allemaal het stereotiepe beeld van de vader of moeder die een boekje op het bed van het kind legt en zegt: 'Als je nog vragen hebt, dan hoor ik het wel.' (Niet dus.)

Toch is het fijn dat er boeken rond dit onderwerp verschijnen. Allereerst natuurlijk boeken voor ouders, want je kunt best wat toerusting gebruiken om gesprekken met je kinderen te voeren en een sfeer in je gezin te scheppen waarin veilig en liefdevol over seksualiteit wordt gesproken en gehandeld. Het is ook fijn als er boeken voor kinderen zijn. Voor de plaatjes, want het is prettig om kinderen de anatomische kant van mannen en vrouwen duidelijk te kunnen maken. Maar ook omdat kinderen het vaak fijn vinden datgene waar ze met hun ouders over praten, zelf nog eens rustig na te lezen zodat ze erop terug kunnen komen.

Marja Bos - Meeuwssen schreef al tien jaar geleden *Met kinderen praten over seks*. Het is een dun boekje, maar biedt wel veel en praktische informatie. Het eerste hoofdstuk gaat over de vraag hoe jij als ouder zelf seksueel bent opgevoed. Vragen door de lopende tekst heen maken het boekje geschikt om in een groep te bespreken, maar ook om het direct persoonlijk te maken.

Een wat uitgebreider boek is dat van Sarina Brons – van der Wekken: *Blozen mag*. *Met kinderen praten over seksualiteit*. De schrijfster komt uit een reformatisch milieu; dat merk je als ze aandacht geeft aan gevoeligheden rond

het bespreken van seksualiteit, maar ook als ze schrijft over omgaan met naaktheid binnen het gezin en homoseksualiteit. Het prettige van dit boek is dat het erg uitgebreid en praktisch is. Sarina Brons geeft niet alleen aan hoe belangrijk het is om open met je kinderen te spreken over seks, maar geeft ook veel praktische voorbeelden van zulke gesprekken, bijvoorbeeld over menstruatie, zaadlozingen en voorbehoedsmiddelen. Ook is er een uitgebreid hoofdstuk 'Veel gestelde vragen' in het boek opgenomen. Het is goed om als ouders een boek als dit aan te schaffen rond de geboorte van je eerste kind. In beide boeken

wordt duidelijk gemaakt dat seksualiteit in de opvoeding van meet af aan een doordachte plek moet hebben.

Om met kleuters over het verschil tussen mannen en vrouwen, en over huwelijk, seksualiteit en geboorte aan de praat te raken is het boek *Papa, mama en ik* nog altijd heel geschikt. Het dateert al uit 1987 en is door uitgeverij Gideon in 2006 opnieuw uitgegeven. Het boek neemt zijn uitgangspunt in Gods schepping van ieder mens als uniek wezen en maakt dan de stap naar het gezin door te stellen: 'Als jouw vader en moeder er niet geweest waren, dan was jij er ook niet geweest.' Mannen en vrouwen zijn zo gemaakt dat ze in elkaar passen – net als twee puzzelstukjes. Met leuke, functionele tekeningen en heldere teksten komt alles aan bod wat een jong kind waarschijnlijk wil weten over de vraag *Waar komen kinderen vandaan?*, zoals de ondertitel van het boek luidt. Het sluit af met een passage over 'Je vader en moeder wilden jou graag hebben. En God wilde dat jij er zou zijn.'

Judith Janssen van den Barg schreef het boekje *Alleen voor jongens. Over wat er gebeurt als je ouder wordt, enzo*. Er is een soortgelijk boek voor meisjes dat helaas niet meer nieuw verkrijgbaar is. Het boek is geschreven voor jongens

op de drempel van de puberteit, rond 11 jaar. Het raamwerk van het boek vormt een mailwisseling tussen vader en zoon. Tussendoor staan tekeningen en weetjes. Het is een goede combinatie tussen de persoonlijke mails en meer informatieve teksten. Het christelijke karakter van het boek komt telkens op een positieve manier naar voren.

Ook voor jongeren verschijnen boekjes over seksualiteit; en misschien zijn die ook wel heel geschikt voor hun ouders... Zoals *Geloven in seks. Juist als je nog niet getrouwd bent* van Tiemen Westerduin en Ilonka Terlouw. Een boekje met veel informatie, vanuit de Bijbel en ook gewoon kennis over lichaam en seksualiteit; je zou ervan schrikken als je ontdekt hoeveel verkeerde informatie jongeren over seks hebben! Het boek steekt ook dieper in bij thema's als 'blij met je lijf', genieten en de verschillen tussen man en vrouw. Het boek gaat moeilijke discussies niet uit de weg en probeert telkens openheid in het leven en wie God zelf is met elkaar te combineren.

Tot slot is er onlangs een nieuw boek voor jongeren verschenen. Het heet *Hot issues* en is geschreven door Esther Kaper. Het is niet zozeer een informatief boek, maar het verhaal van Esther, haar seksuele ontluiking en de weg naar haar huwelijk. Esther is altijd een meisje met een stevige christelijke overtuiging geweest; daarbinnen paste ook de overtuiging dat seksuele gemeenschap in het huwelijk thuishoort. Tot... het moment dat ze zelf een relatie kreeg. Op dat moment voelde ze zich overspoeld door gevoelens en vragen: waar komt die regel eigenlijk vandaan? Het boek is zeer open, mede door de fragmenten van interviews die zijn tussengevoegd. Het blijkt dat lang niet elke christen als maagd het huwelijk ingaat en ook niet alle christenen daar hetzelfde over denken. Het goede van dit boek is dat het alle vragen stelt en vanuit de relatie met God antwoorden zoekt. Het is daarom geen gemakkelijk boek, maar wel zeer waardevol.

N.a.v.

Marja Bos - Meeuwssen, *Met kinderen praten over seks*. Zoetermeer (Boekencentrum), 2001. 60 pagina's, € 9,90.

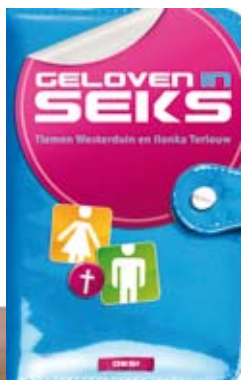
Sarina Brons - van der Wekken, *Blozen mag. Met kinderen praten over seksualiteit*. Zoetermeer (Boekencentrum), 2011. 212 pagina's, € 16,90.

Malcolm en Meryl Doney, *Papa, mama en ik*. Hoornaar (Gideon), 2006. 32 pagina's, € 7,50.

Judith Janssen - van den Barg, *Alleen voor jongens. Over wat er allemaal gebeurt als je ouder wordt, enzo*. Zoetermeer (Boekencentrum), 2007. 58 pagina's, € 14,90.

Tiemen Westerduin en Ilonka Terlouw, *Geloven in seks. Juist als je nog niet getrouwd bent*. Zoetermeer (Boekencentrum), 2010. 168 pagina's, € 14,90.

Esther Kaper, *Hot issues. Eerlijk over seks*. Heerenveen (Jongbloed uitgeversgroep), 2011. 192 pagina's, € 12,50.

Een school voor je leven

TEKST: FROUCKJE VAN DER WAL, BEELDREDACTEUR VAN DE REFORMATIE ///

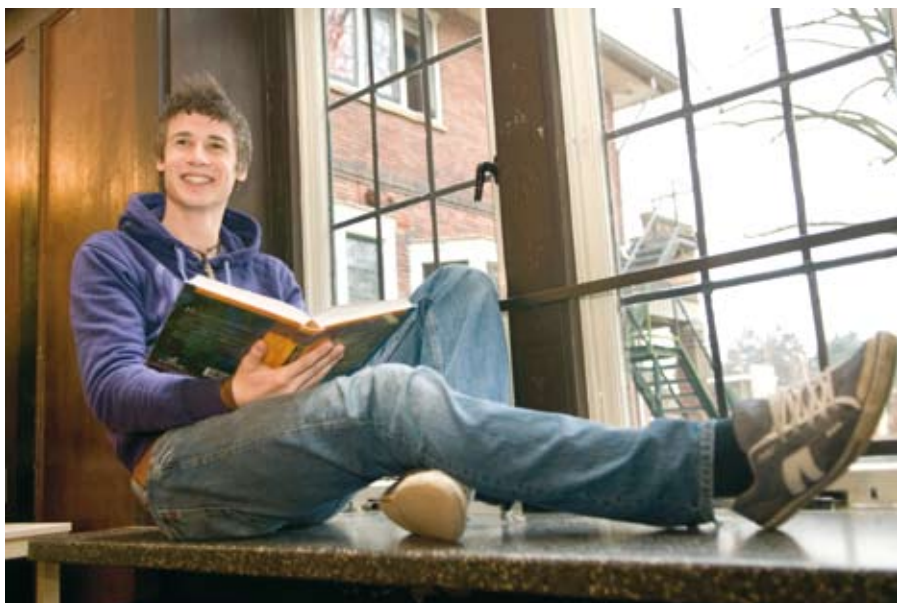
'Wat wil jij later worden?', is een veelgestelde vraag aan jongeren. Voor wie het keuzemoment steeds dichterbij ziet komen, kan het een moeilijke en confronterende vraag zijn. Het aanbod aan studies en opleidingen is overweldigend groot. Hoe maak je dan een keuze die bij je past, en welke rol speelt je christen-zijn daarbij?

Voor jongeren die deze vraag op zich af zien komen en nog niet precies weten wat ze willen en kunnen, zijn er verschillende mogelijkheden om te investeren in persoonlijke groei en een gerichte studie- of beroepskeuze. Diverse christelijke opleidingsinstituten bieden vormingsjaren aan, waar persoonlijke keuzevragen binnen een christelijk denkkader centraal staan.

Leefgemeenschap Bijbelschool de Wittenberg is gevestigd in het bosrijke Zeist. Het imposante gebouw waar ieder jaar weer zo'n vijftig studenten komen om te leren en te leven, ligt enigszins verscholen achter de bomen van de Krakelingweg. Op het bord op de oprit staat: 'Bijbelschool voor het leven'. Heleen den Boer, Coördinator PR & Fondsenwerving, onderschrijft deze pretentieuze claim van harte. Net als de meeste andere medewerkers is ze zelf oud-student van de Wittenberg. Volgens Heleen zet het vormingsjaar een ontwikkeling in gang die niet stopt als het jaar is afgerond. Het zorgt voor een verandering in levens waar steeds weer uit geput kan worden. Dat is niet alleen haar persoonlijke ervaring, ook uit reacties van oud-studenten blijkt het steeds weer. De prikkelende overtuiging van Heleen maakt nieuwsgierig. Wat is er

zo bijzonder aan een jaar Wittenberg? Wie naar de Wittenberg komt, volgt niet alleen stevig Bijbels onderwijs, maar gaat ook deel uitmaken van een leefgemeenschap. Deze combinatie maakt een jaar Wittenberg tot een onvergetelijke ervaring. Het vorig jaar vernieuwde lesprogramma bestaat uit vijf duidelijke afgebakende blokken waarin Bijbelse verdieping, missionaire toerusting en persoonlijke vorming centraal staan. Heleen benadrukt dat één van de andere belangrijke kenmerken van de Wittenberg de diversiteit is, qua leeftijd (17 tot 27 jaar), qua kerkelijke achtergrond en qua levensfase: rechtstreeks van de middelbare school of

na een aantal jaren opleiding of werk. Wat samenbindt is het evangelie en de uitdrukkelijke wens om daaruit te leven en te werken in de samenleving. Die eenheid wordt gezocht, maar de verschillen worden zeker niet genegeerd. Al in het eerste blok worden studenten uitgedaagd om de geloofsgrond waarop ze staan te onderzoeken. Waar komen ze vandaan? Wat hebben ze meegekregen van huis uit? Soms komen vanzelfsprekendheden op losse schroeven te staan, maar de praktijk leert dat verreweg de meeste studenten aan het eind van het jaar ervoor kiezen om zich in te zetten binnen of vanuit de eigen kerkelijke achtergrond.

Ze hebben die meer leren waarderen. Vanuit de gezamenlijke en individuele basis wordt de blik in het tweede en derde blok verbreed naar de samenleving: hoe deel je daar het Goede Nieuws? Elk blok bestaat uit leerstof, persoonlijke intervisie en praktijkstages.

Stilte Er zijn over de dag heen voortdurend momenten van bezinning, naast alle lessen en ontspanning. Vlak voor de lunch is het tijd voor het middaggebed. Samen met Heleen betreed ik de kleine stiltekapel. Er wordt gezongen, uit de Bijbel gelezen en tijd in stilte doorgebracht. Die Bijbel behoort tot de standaarduitrusting van de studenten. In vrijwel ieder onderdeel wordt erin gelezen en gestudeerd. Heleen verontschuldigt zich voor de lage opkomst bij het middaggebed: 'Normaal zijn er veel meer studenten, maar het is een rommelige week. Iedereen is net terug van de zes weken stage uit het vierde blok en moet zijn draai weer vinden.'

Aan tafel blijkt dat de studenten nog vol zijn van de stage. Er wordt veel over gesproken. Schuin tegenover mij zit Maarten van den Ende (24 jaar). Hij is timmerman van beroep en solliciteerde vorig jaar bij Stichting De Hoop omdat hij zijn kennis en ervaring vanuit zijn christen-zijn graag wilde inzetten voor anderen. Maar de baan kreeg hij niet. Achteraf denkt hij dat het Gods tijd nog niet was voor hem. De afwijzing bracht hem uiteindelijk bij de Wittenberg. Zijn stage liep hij bij Horeb, een plek voor mannen met verslavings- en psychosociale problematiek. Hij heeft er een goede tijd gehad en er tot zijn grote vreugde een baan aangeboden gekregen. Het

laatste blok op De Wittenberg zal hij gebruiken om zich daarvoor klaar te maken en alles te regelen wat nodig is om de sprong naar de praktijk te wagen.

Opwekking De Wittenberg is niet de enige school die een vormingsjaar aanbiedt. Daarvoor kunnen jongeren ook op de Evangelische Hogeschool in Amersfoort terecht. Daar ligt de nadruk meer op studie- en beroepskeuze, en leren om vanuit de Bijbelse grondslag een

'Het vormingsjaar zet een ontwikkeling in gang die niet stopt als het jaar is afgerond.'

eigen positie in te nemen binnen een vakgebied. In het basisjaar worden studenten gestimuleerd om vanuit een persoonlijke en levende relatie met God te functioneren. Fieke Wouda-Oosterhuis (35) wist nog niet wat ze

wilde gaan studeren en koos daarom na het VWO voor het EH-basisjaar. 'Door alle keuzevakken die je in het basisjaar kunt volgen, kun je al eens 'ruiken' aan allerlei studierichtingen.' Het basisjaar ligt inmiddels al geruime tijd achter haar. Ze is getrouwd, heeft drie kinderen en werkt parttime als orthopedagoog in het basisonderwijs. De keuze voor pedagogiek kon ze mede dankzij het basisjaar maken en pakte goed uit.

Op haar tijd in Amersfoort kijkt ze positief terug. Vooral de ontmoeting met christenen uit andere kerken dan haar eigen thuiskerk (de GKV) en de positieve sfeer staan haar nog bij. 'Het was voor mij een openbaring om met zoveel positief christelijke jongeren bij elkaar te zijn. Dat was ik niet gewend vanuit de Gereformeerde Scholengemeenschap, dat je positief

bent over alles wat met geloof te maken heeft. Ik heb er onder andere geleerd waar de accentverschillen liggen tussen evangelischen en gereformeerden.' Daarnaast werd ze geboeid door andere vakken. 'Vakken over het ontstaan van de Bijbel, creationisme, filosofie, wijsbegeerte (Dooyeweerd), kerkgeschiedenis, maar ook Nederlands: hoe schrijf je een sollicitatiebrief, een typecursus waar ik nog dagelijks profijt van heb, hoe maak je een goed werkstuk, psychologie, pedagogiek, culturele antropologie, literatuur, kunstgeschiedenis. En ik kwam in aanraking met Opwekkingsliederen, wat nieuw was voor mij, en met kringgebed.'

Ook Esther Blok (20) kreeg er bevestiging van haar studiekeuze. Voor haar is het nog maar een jaartje geleden dat ze afscheid nam van de EH. Na haar middelbare schooltijd koos ze bewust voor een tussenjaar. Ze ging eerst voor een half jaar naar Afrika waar ze in een weeshuis met kleine kinderen werkte. Daarna volgde ze een traject op de EH, mede om haar studierichting te bepalen, maar ook 'om me meer op God te richten en daar ook echt de tijd voor te hebben.' Ze leerde er veel over zichzelf en vond het er

'Het was voor mij een openbaring om met zoveel positief christelijke jongeren bij elkaar te zijn'

gezellig. 'Iedereen is met hetzelfde bezig, ook met veel persoonlijke dingen zodat je wel een bijzonder band opbouwt met de anderen.' Sinds dit seizoen studeert ze Verloskunde in Groningen. 'Veel puzzelstukjes zijn voor mij

op zijn plaats gevallen tijdens het volgen van het traject. En dat gaat eigenlijk nog steeds door, want je ontwikkelt toch een bepaalde manier van kijken naar anderen, jezelf en God. Het is ontzettend waardevol voor je hele leven.' Toch een school voor het leven dus.

DE SYNODE VERGADERT - HET LAATSTE NIEUWS

Wilt u het laatste nieuws lezen over de landelijke synode die op dit moment gehouden wordt? Lees dan op de website www.gkv.nl de nieuwsberichten, de uitgebreide verslagen en de besluiten die de synode genomen heeft.

Bovenaan in de linkerkolom van deze site vindt u al het nieuws over de synode. Elke vrijdag en zaterdag vergaderen de synodeleden in de Petrakerk van Harderwijk. De redactie van de website zorgt in samenwerking met medewerkers van De Luisterpost | Bralectah voor actuele informatievoorziening, zodat u maximaal betrokken kunt blijven.

WORD EEN GROENE KERK

In de zomer van 2011 start Tear met een aantal partners een nieuwe Groene Kerkencampagne. Lees er alles over op www.groenekerken.nl. Daar kun je je gemeente ook alvast aanmelden als mogelijke deelnemer.

Je kunt vandaag al beginnen. Hieronder een aantal tips voor verantwoord rentmeesterschap:

1. Kies als kerk voor natuurstroom en zorg dat de kerk beter wordt geïsoleerd, of zet zonnepanelen op het dak. Zie www.duurzamekerk.nl.
2. Serveer na de kerkdienst biologische of fair trade koffie en thee, die op een verantwoorde manier is verbouwd en rekening houdt met mens en natuur. Zie www.fairtradekerken.nl.
3. Gebruik in plaats van plastic koffiebekertjes koffie- en theemokken of biologisch afbreekbare bekertjes.
4. Roep mensen op om zoveel mogelijk met de fiets en openbaar vervoer te reizen.
5. Help mee om straten in de wijk

schoon te maken of om een project te adopteren op het gebied van milieu. Dat kan een dag zijn met stichting Present, en nog beter is het om structureel bij te dragen aan een schone omgeving van het kerkgebouw en wijk.

6. De bankrekening van de kerk kan overgezet worden naar een bank die in duurzame projecten investeert. Zie www.eerlijkebankwijzer.nl.
7. Download het Groene kerkenpakket op www.recycleyourmind.nl onder het kopje 'kerk en klimaat'.

PROMOTIES TU

D.V. op 25 mei a.s. vinden er aan de TU in Kampen twee promotieplechtigheden plaats.

Drs. Ewout Klei promoveert op een proefschrift onder de titel: 'Klein maar krachtig, dat maakt ons uniek'. Een geschiedenis van het Gereformeerd Politiek Verbond, 1948-2002. De promotie begint om 11:00 uur in de Lemkerzaal in de Broederkerk, Broederstraat 16 te Kampen.

Jurn de Vries promoveert op een proefschrift onder de titel 'Een theocratisch visioen. De verhouding van religie en politiek volgens A.A. van Ruler'. De promotie begint om 15:00 uur in de Lemkerzaal in de Broederkerk, Broederstraat 16 te Kampen. Meer informatie op www.tukampen.nl.

NIEUWE GEMEENTESCHETS OVER GELOFSOPVOEDING

Sinds begin mei is de nieuwste gemeenteschets beschikbaar, en deze heeft als thema geloof en geloofsopvoeding. Deze gemeenteschets draagt als titel 'Samen op weg naar Vader' en is nummer 23 in de rij. De schrijver is de heer

Jan Bollemaat, docent Godsdienst en Mens en Religie op Greijdanus Zwolle; hij publiceert regelmatig over (geloofs) opvoeding, onder andere in het Gereformeerd Kerkblad voor midden- en Zuid-Nederland en in het boek *Ik zie je. Samen gelovig op weg naar Vader* (Woord en Wereld, 2009).

Gemeenteschetsen bestaan uit aparte Bijbelstudies over één bepaald onderwerp voor de drie leeftijdsniveaus, speciaal geschreven om gemeentebreed te gebruiken.

Gemeenteschetsen worden uitgegeven door de Gereformeerde Bijbelstudiebond en zijn gratis te downloaden van www.bijbelstudiebond.nl; ze mogen vrij gekopieerd worden.

In 2010 verschenen

Nr. 21, *Liefdedienst m/v. Man en vrouw in het huwelijk en in de kerk*, door ds. Joop Schreuder.

Nr. 22, *Apart en toch samen? Leven als christen in een multiculturele samenleving*, door ds. Hans de Wolf.

ERKWB SYNODE VERHEUGD OVER GKV ERKENNING

Vrijdag 6 mei jl. werd in Basel de derde synode van de Evangelisch-reformierte Kirche Westminster Bekenntnisses (ERKWB) in Oostenrijk en Zwitserland gehouden. Voorzitter was Pfarrer Kurt Vetterli van de ERKWB gemeente te Basel/Riehen.

Als gast begroette de synode vertegenwoordigers van de Deputaten BBK van de GKv, van de Stichting Steun Reformatie Oostenrijk (SSRO), van de Orthodox Presbyterian Church (OPC) of America en van twee gereformeerde gemeenten in Duitsland - Neuenburg en Heidelberg - die contact zoeken met de ERKWB. De synode werd tevens bijgewoond door

twee leden van de Theologische Beirat, het adviescollege van de ERKWB.

De synode werd voorafgegaan door een eredienst. Het gedeelte uit Romeinen 10, waar Paulus duidelijk maakt dat de verkondiging van het evangelie nodig is om mensen tot geloof te brengen en dat Christus bewerkt dat het geloof aanvaard wordt, vormde de tekst voor de preek. In een gezamenlijk gebed werd gedankt en gebeden dat het werk in de gemeenten voortgang kon en kan vinden.

Een met hulp van de Theologische Beirat gereviseerde versie van de kerkorde werd geratificeerd. Een werkstuk dat het onderricht van ambtsdragers moet ondersteunen werd nader toegelicht. Met vreugde nam de synode kennis van de erkenning als zusterkerk door de Nederlandse GKv en van verzoeken van de gereformeerde gemeenten uit Neuenburg en Heidelberg om nadere contacten. Besloten werd om zich intern te beraden over randvoorwaarden en werkwijze om tot een verdiept contact te komen.

Tot slot werden afspraken gemaakt over visitatiebezoeken.

De volgende synode zal op 11 en 12 mei 2012 te Neuhausen in Oostenrijk worden

samengeroepen, onder voorzitterschap van Michael Meuleman, ERKWB-predikant te Neuhausen. Contactpersoon voor de ERKWB gemeenten is Pfarrer Reinhard Mayer te Rankweil, bereikbaar via kirche.rankweil@reformiert.at

CITY TO CITY CONFERENTIE

Tim Keller, predikant van Redeemer Presbyterian Church in New York, bezoekt eind oktober Europa. Hij zal spreken op de City to City Conferentie, die van 25-27 oktober gehouden zal worden in Berlijn. De conferentie is bedoeld voor Europese kerkplanters, voorgangers en allen die betrokken zijn bij de verspreiding van het evangelie in Europese steden.

Het is een goede gelegenheid om te leren van het werk van Tim Keller, om kennis te maken met projecten uit diverse steden en te horen over de start en groei van nieuwe gemeenten in grote steden.

CV-Koers houdt in september een voorbereidingsbijeenkomst voor mensen die deelnemen aan de conferentie.

Meer informatie en aanmelden kan via www.citytocityeurope.com.

Beroepen:

Te Zuidwolde in combinatie met Ruinerwold-Koekange: kandidaat

G.W. Kroeze te Rotterdam;

Te Alkmaar: kandidaat S.M. Greving te Leeuwarden;

Te Ureterp: A. de Braak te Heemse;

Te 's-Gravenhage-Zuid/Rijswijk: B. Luiten te Zwolle.

Bedankt:

Voor: Amersfoort-Hoogland, voor Kampen-Zuid en voor Zeewolde:

J.H. Smit te Nijkerk-Oost.

Jubileum:

Hengelo (11 mei): vijftienvijftig jaar predikant: ds. M.A. Dronkers (1960).

Zendtijd voor kerken:

22 mei, 11:00 u. Ned. 2: tv-uitzending vanuit de GKv te Assen-Kloosterveen.

Ds. Sieds de Jong preek over Ogen zonder tranen, n.a.v. Openbaring 21

WWW.DEREFORMATIE.NL

Via de website van *De Reformatie* kunt u vragen stellen aan de redactie, meedenken over thema's en reageren op stellingen en op de inhoud van een nummer. In dit nummer zijn een aantal artikelen opgenomen over het onderwerp seksualiteit. U kunt reageren op de volgende stelling:

Er moet veel vaker en explicieter over seksualiteit gepreekt en gesproken worden in de kerk.

Tot aan de zomervakantie verschijnen er nog drie nummers van *De Reformatie*. Het laatste van die drie is een dubbeldik zomernummer en verschijnt D.V. op 1 juli a.s. Dat is gewijd aan het thema *Geluk*. Wilt u daarover meedenken? Laat dat dan uiterlijk in de eerste week van juni weten via het algemene contactformulier op de website. Het thema van het nummer van 3 juni a.s. is *Ambtsdragers* en in het nummer van 17 juni schrijft J.P. de Vries over de waarde en onwaarde van theocratie voor de opstelling van christenen in de samenleving vandaag, n.a.v. zijn proefschrift over Van Ruler.

GOEDE START=LEVENSBELANG!

HELP MEE EN GEEF JONGE KINDEREN EEN GOEDE START!
GA NAAR: REDEENKIND.NL

Red een Kind

De C van Christelijk

Neem nu een proefabonnement op het Nederlands Dagblad.

■ Drie weken

■ Zes euro

Ga naar nd.nl

Nu ook als **app**

nd ©

DE KRANT MET DE C

Donatus
verzekert vertrouwd

Donatus verzekert kerkgebouwen en alles wat daarbij hoort. Zoals doopvonten, kanselbijbels en orgels. Ook voor vrijwilligers en werkers in kerkelijke dienst hebben we passende verzekeringen. Donatus is een betrokken specialist. Klein genoeg om u persoonlijk van dienst te zijn. Groot genoeg om met een gerust hart uw verzekeringsbelangen aan toe te vertrouwen. Donatus is een onderlinge verzekeringsmaatschappij zonder winstoogmerk. Samen met u zorgen we ervoor dat wat waardevol is, behouden blijft voor onze kinderen en hun kinderen en hun kinderen...

Donatus

www.donatus.nl tel. 073 - 5221700